

«فرهیختگان» به بررسی دلایل کمبود بنزین در کشور و نقش صنعت خودروسازی می‌پردازد

سهام خودروسازان از ناترازی بنزین

سیداحسان حسینی خبرنگار

سه‌شنبه هفته گذشته مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور در صحن علنی مجلس شورای اسلامی و هنگام تحویل لایحه بودجه ۱۴۰۴، بحث جدیدی درباره ناترازی بنزین مطرح کرد که با واکنش افکار عمومی مواجه شد. وی در این باره گفت: «امروز هزینه تمام شده بنزین بدون لحاظ قیمت نفت که شامل هزینه پالایش، هزینه حمل فرآورده و هزینه جایگاه‌ها است حدوداً ۸۰ تومان است.» پزشکیان عنوان کرد: «میزان مصرف بنزین در سال جاری حدود ۴۰ درصد بالاتر از سال ۱۳۹۸ است و این در حالی است که رشد جمعیت و درآمد ملی بسیار کمتر از این است. اسمال ۹۰ هزار میلیارد تومان و با روند فعلی در سال آینده باید ۱۳۰ هزار میلیارد تومان واردات بنزین انجام شود و هر لیت بنزین وارداتی بین ۳۰ تا ۴۰ هزار تومان هزینه دارد.» پیش‌تر «فرهیختگان» با استناد به صورت مالی ۱۵ شرکت نفتی فعال در فرآیند تولید بنزین (تصویر ۱)، هزینه تمام شده تأمین هر لیتر بنزین در داخل کشور را بین ۶۹ تا ۸۳ هزار تومان برآورد کرده بود. البته این برآورد از صورت‌های مالی سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ انجام شده و احتمالاً تورم چند سال اخیر، رقم محاسبه شده را افزایش داده است.

رکود ناترازی بنزین در سال ۱۴۰۶ زده خواهد شد؟

هرچند صنعت خودروسازی دولت و رئیس کمیسیون تلفیق بودجه، هرگونه اصلاح قیمت بنزین را تکذیب کردند، اما سؤال اساسی اینجاست که بالاخره برنامه دولت برای رفع ناترازی بنزین چیست؟ طبق آمار وزارت نفت، دولت سال گذشته سه میلیارد دلار بنزین (معادل روزانه ۱۱ میلیون لیتر) وارد کرده و با روند فعلی (تصویر ۲)، تا پایان دولت چهاردهم در سال ۱۴۰۷، رقم ناترازی بنزین به روزانه ۴۰ میلیون لیتر خواهد رسید. ناترازی بنزین به معنای اختلاف مصرف از تولید متعارف بنزین در ۱۰۰ پالایشگاه بزرگ کشور تعریف می‌شود. طبق آمار شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی، فعالیت‌های ناترازی بنزین به سال ۱۳۸۴ و رقم ۲۹ میلیون لیتر در روز بر می‌گردد، اما به نظر می‌رسد این رکورد در دولت چهاردهم شکسته خواهد شد (البته اگر اقدام اصلاحی صورت نگیرد). در این بین افکار عمومی مقصر اصلی ناترازی بنزین را خودروسازان داخلی می‌دانند.

مصرف بنزین خودروی «درحال ترده» در ایران ۲۸ درصد بالاتر از دنیا نه ۲۰ درصد!

این ادعا بارها در فضای رسانه‌ای مطرح شده که مصرف سوخت خودروهای ایرانی دو تا سه برابر استاندارد دنیاست، در نتیجه اگر خودروسازان داخلی، محصول با کیفیتی تولید می‌کردند، این مصرف بنزین یک‌سوم می‌شد. ایران یکی از صادرکنندگان بزرگ بنزین در دنیا بود. طبق آمار آژانس بین‌المللی انرژی (تصویر ۳)، میانگین مصرف بنزین به ازای ۱۰۰ کیلومتر پیمایش در خودروهای «درحال ترده» در دنیا، ۷٫۲ لیتر است. در ایران نیز با در نظر گرفتن سهم خودروهای مختلف از کل خودروهای «درحال ترده» و مشخصات آنها در مصرف بنزین، این رقم معادل ۹٫۲ لیتر به ازای هر ۱۰۰ کیلومتر پیمایش برآورد می‌شود. به بیان دیگر مصرف بنزین خودروهای ایرانی نسبت به میانگین دنیا فقط ۲۸ درصد بیشتر است، نه ۱۰۰ تا ۲۰۰ درصد! نکته جالب این‌که مصرف خودروهای درحال ترده در ایران نسبت به آمریکا فقط ۷ درصد بیشتر است، در واقع درباره ادعای مصرف دو تا سه برابری، یک خودروی بی‌کیفیت ایرانی با یک خودروی هیبرید در آمریکا مقایسه می‌شود، در حالی که برای مقایسه باید میانگین مصرف سید خودروها در هر دو کشور مدنظر قرار داد. پیش‌تر «فرهیختگان» در گزارشی با عنوان ۶۲ درصد خودروهای ایران پرمصرفند، اشاره کرده بود که طبق آمار سازمان ملی استاندارد، مصرف خودروهای ایرانی ۲۰ تا ۴۰ درصد بالاتر از میانگین دنیاست.

مصرف خودروهای نو و پرتقاضا در ایران چقدر است؟

در تصویر ۴، مصرف بنزین ۶ خودروی نو و پرتقاضا در ایران و مقایسه آن با میانگین دنیا در سه سناریوی «برون شهری»، «درون شهری» و «ترکیبی» آورده شده است. طبق این تصویر، مصرف سوخت خودروهای ایرانی نسبت به خارجی در محدوده برون شهری ۳۰ درصد، در محدوده درون شهری ۵۹٫۶ درصد و به صورت ترکیبی ۳۶٫۶ درصد بیشتر از میانگین دنیاست. دقت کنید تصویر ۳ مربوط به مصرف بنزین خودروهای «درحال ترده» در ایران و تصویر ۴ مربوط به مصرف بنزین ۶ گروه «خودروی نو و پرتقاضا» در ایران است و دلیل تفاوت در اعداد میانگین مصرف، به این دو دسته بندی برمی‌گردد.

هزینه حمل و نقل بنزینی در ایران نصف میانگین دنیا

تا اینجا مشخص شد خودروهای درحال ترده در ایران ۲۸ درصد بیش از میانگین دنیا بنزین مصرف می‌کنند اما این ادعا وجود دارد که قیمت بالای خرید خودروهای

ایرانی، هزینه پایین قیمت بنزین در ایران را پوشش داده است. به بیان دیگر مردم ایران با خرید خودروی گران، در همان ابتدای کار، هزینه واقعی قیمت بنزین را پیشاپیش پرداخت کرده‌اند. در تصویر ۵، هزینه حمل و نقل در ایران و میانگین دنیا شامل دو آیتم «قیمت خودرو نو» و «هزینه سوخت» در یک بازه ۲۰ ساله مقایسه شده است. برای محاسبه قیمت خودرو، قیمت پژو ۲۰۷ در ایران و ساندرلو در خارج به عنوان دو خودروی متداول در نظر گرفته شده است. میزان مصرف سوخت نیز طبق تصویر ۳ محاسبه شده و نرخ از ۵۰ هزار تومان (قیمت بازار مبادله) فرض می‌شود. طبق محاسبات، میانگین هزینه حمل و نقل در ایران تقریباً نصف دنیاست. سهم قیمت خودرو از هزینه کل حمل و نقل در ایران ۸۶٫۳ درصد و سهم قیمت سوخت ۱۳٫۷ درصد است، در حالی که در دنیا این دو هزینه به صورت ۵۶ به ۴۴ درصد تقسیم شده است. در واقع هرچند سهم هزینه خودرو در سبد هزینه حمل و نقل ایران بالاست اما همچنان هزینه کل، نصف میانگین دنیا برآورد می‌شود و ادعای ذکر شده در پرداخت پیشاپیش هزینه بنزین در موعده خرید خودرو، چندان درست به نظر نمی‌رسد. طبق تصویر ۵، هزینه خرید خودروی نو در ایران و دنیا تقریباً مشابه است (فارغ از کیفیت خودروها در امنیت و رفاه و آپشن‌های مختلف) ولی هزینه سوخت در حمل و نقل ایران کمتر از یک ششم دنیاست. البته توجه داشته باشید با وجود کیفیت پایین خودروهای ایرانی اما در آیت میزان مصرف سوخت، وضعیت آنها نسبت به میانگین دنیا تحریف چندانی ندارد و فقط ۲۸ درصد بیشتر است.

خودروهای درحال ترده در ایران ۲ برابر کشورهای هم‌راه

طبق آمار، سرانه تعداد خودروهای شخصی در ایران نسبت به درآمد سرانه نیز در وضعیت مطلوبی قرار دارد و ایران جزو کشورهای با تعداد بالای خودروی شخصی محسوب می‌شود. طبق تصویر ۶، ایران دو تا سه برابر کشورهای هم‌راه خود در حوزه درآمد سرانه، تعداد خودروی درحال ترده دارد. پس تا اینجا مباحث را این‌گونه جمع بندی کنیم: ۱- مصرف سوخت خودروهای ایرانی نسبت به میانگین دنیا و آمریکا به ترتیب فقط ۲۸ و ۷ درصد بیشتر است. ۲- هزینه خرید خودروی متداول نو در ایران و دنیا تقریباً مشابه است ولی هزینه قیمت سوخت در ایران کمتر از یک ششم دنیاست. ۳- مجموع هزینه حمل و نقل در ایران نصف دنیا محاسبه می‌شود. ۴- مردم ایران نسبت به مردم کشورهای هم‌راه خود دو تا سه برابر از خودروی بیشتری استفاده می‌کند.

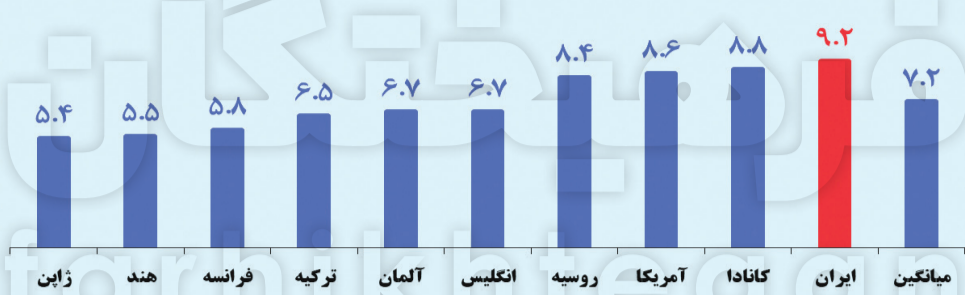
ترافیک، مصرف بنزین خودرو را ۲ برابر می‌کند

تصویر ۷، میزان مصرف بنزین در یک مدل خودرو را در سرعت‌های مختلف نشان می‌دهد. طبق تصویر، میزان مصرف بنزین در سرعت ۱۰۰ کیلومتر بر ساعت، دو برابر سرعت ۵۰ تا ۸۰ کیلومتر بر ساعت است. به بیان دیگر سرعت پایین خودرو و ماندن در ترافیک به خصوص در کلان‌شهرهای ایران، باعث می‌شود مصرف سوخت خودرو دو برابر شود و این موضوع ارتباطی به پرمصرف یا کم مصرف بودن خود خودرو ندارد. در نتیجه می‌توان این‌گونه عنوان کرد که تعداد زیاد خودروهای شخصی درحال ترده در ایران و ترافیک سنگین ناشی از آن، زجر جمعی دلایل مصرف بالا و ناترازی بنزین در کشور است.

۳۵ درصد از ناوگان حمل و نقل در ایران فرسوده است!

بر اساس گزارش وزارت صمت، ۱۳ میلیون از ۳۷ میلیون وسیله نقلیه فعال در سطح کشور فرسوده‌اند و مصرف بنزین و گازوئیل خودروهای فرسوده نیز دو برابر خودروهای نو است. تصویر ۸، تعداد و میزان فرسودگی در هر یک از ناوگان حمل و نقل را نشان می‌دهد که طبق آن، اکنون ۳۵ درصد از کل ناوگان ایران دچار فرسودگی است. در واقع به نظر می‌رسد فاصله فعلی مصرف خودروهای درحال ترده در ایران با میانگین دنیا نیز به فرسودگی بخشی از ناوگان ایران با گردیده که با رفع آن، وضعیت ایران به شرایط استاندارد باز خواهد گشت. اما سؤال اساسی اینجاست که چه عاملی منجر به استفاده حداکثری از خودروهای شخصی در ایران با وجود فرسودگی آنها و ترافیک سنگین در کلان‌شهرها شده است و این رفتار مصرفی را از نظر اقتصادی توجیه‌پذیر می‌کند؟ به اعتقاد کارشناسان، قیمت پایین بنزین در ایران، یکی از عوامل اصلی است که توجیه اقتصادی استفاده حداکثری از خودروهای شخصی، فرسودگی ناوگان و ترافیک را فراهم کرده اما همان‌طور که «فرهیختگان» در گزارش خود با عنوان «نه بی‌خیالی نه شوک درمانی» عنوان کرد، استفاده صرف از سیاست‌های قیمتی نیز جوابگو نیست و گذر از این رفتار مصرفی، نیازمند یک برنامه جامع و ایجاد زیرساخت‌های مناسب و جایگزین مثل توسعه حمل و نقل عمومی دارد تا معیشت مردم تحت الشعاع قرار نگیرد.

تصویر ۳ میانگین مصرف بنزین خودروها در ۱۰۰ کیلومتر پیمایش (لیتر)

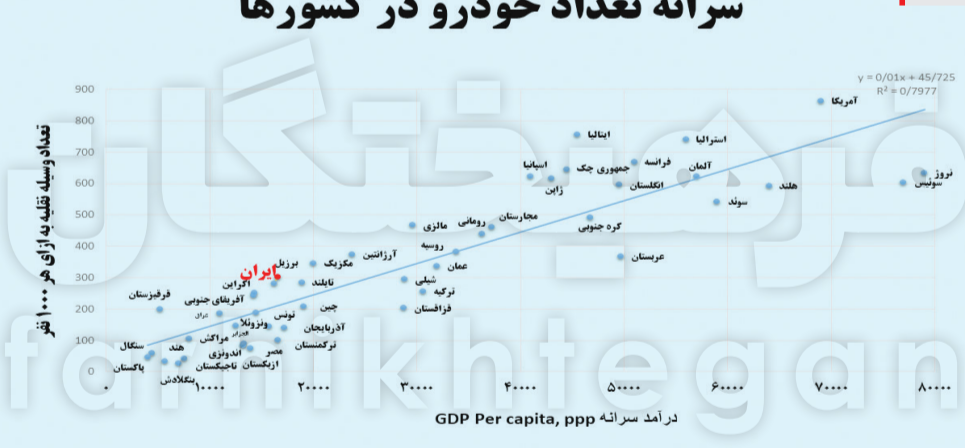
تصویر ۴ مصرف سوخت ترکیبی

نام خودرو	مصرف سوخت ترکیبی (لیتر در ۱۰۰ کیلومتر)	مصرف سوخت شهری (لیتر در ۱۰۰ کیلومتر)	مصرف سوخت برون شهری (لیتر در ۱۰۰ کیلومتر)
پژو ۲۰۷	۷.۲	۹.۹	۵.۵
رانا پلاس	۶.۹	۹.۵	۵.۵
کویک	۷.۱	۸.۶	۵.۹
ساینا	۷.۲۲	۸.۷	۶
ساندرلو	۵.۱	۵.۶	۴.۴
لوگان ۲۰۲۳	۵.۳	۵.۹	۴.۴
میانگین خودروهای تولید داخل	۷.۱۰۵	۹.۱۷۵	۵.۷۲۵
میانگین خودروهای خارجی	۵.۲	۵.۷۵	۴.۴
اختلاف خودروهای داخلی از خارجی (درصد)	۳۶.۶	۵۹.۶	۳۰.۱

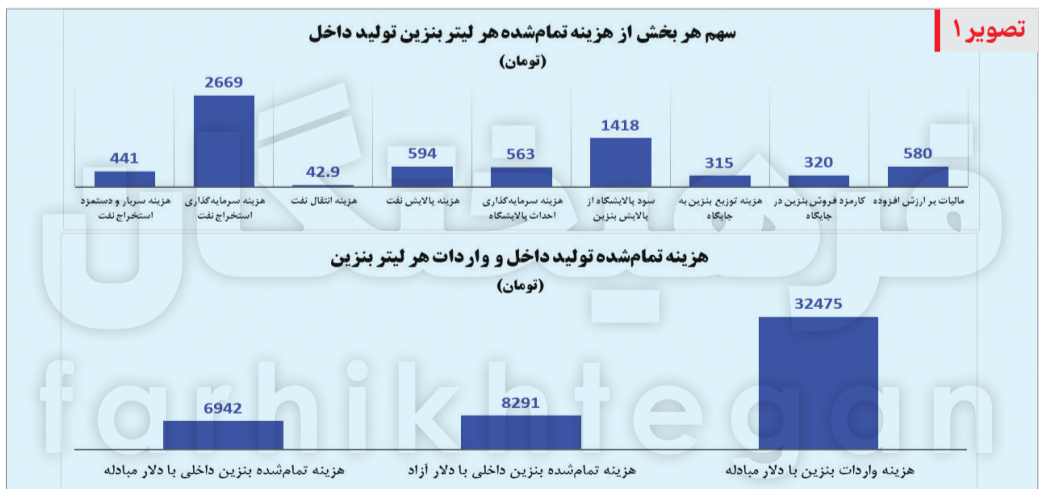
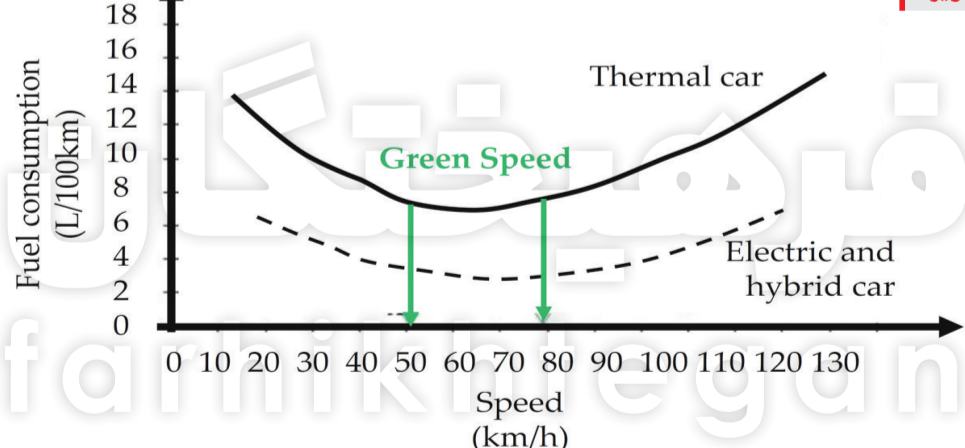
تصویر ۵ آیت‌های هزینه حمل و نقل در ایران و دنیا

آیت‌های هزینه حمل و نقل در ایران و دنیا	داخل	خارج
خرید خودرو نو (هزار دلار)	۱۱.۶	۱۴.۷
مصرف سوخت ۲۰ سال (هزار لیتر)	۳۶.۸	۲۸.۸
مصرف سوخت ۲۰ سال (هزار دلار)	۱.۸۴	۱۱.۵۲
جمع هزینه‌ها (هزار دلار)	۱۳.۴۴	۲۶.۲۲
سهم قیمت خودرو (درصد)	۸۶.۳	۵۶.۱
سهم سوخت (درصد)	۱۳.۷	۴۳.۹

تصویر ۶ سرانه تعداد خودرو در کشورها

تصویر ۷ سهم هر بخش از هزینه تمام‌شده هر لیتر بنزین تولید داخل (تومان)

تصویر ۸ تعداد و درصد خودروهای فرسوده در ایران

